

LES

JÚL – AUGUST 2018

& LETOKRUHY

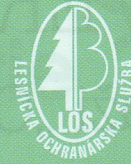
ČASOPIS O LESNOM HOSPODÁRSTVE A SPRACOVANÍ DREVA

ROČNÍK 74

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII

Škodlivé činitele v lesoch Slovenska v roku 2017 – podkôrny hmyz v ihličnatých porastoch

Zdravotný stav ihličnatých porastov bol v roku 2017 najhorším za celé obdobie štatistického zisťovania výskytu škodlivých činiteľov. Situácia je extrémne nepriaznivá najmä v smrekových porastoch a bez prijatia a hlavne dodržiavania zásadných opatrení sa situácia ani nezmení.

Náhodné ťažby

V roku 2017 bolo náhodnou ťažbou vyťažených 4,94 mil. m³ drevenej hmoty (o 0,25 mil. m³ viac ako v roku 2016). Podiel náhodnej ťažby na celkovej ťažbe bol 52,0%. Najvýznamnejšou príčinou týchto náhodných ťažieb boli biotické činitele (spracovaných 3,79 mil. m³), po poškodení abiotickými činiteľmi sa spracovalo 1,1 mil. m³ a antropogénnymi 45 tis. m³. Ihličnatých drevn sa v náhodnej ťažbe spracovalo 4,44 mil. m³ (90%), listnatých 0,49 mil. m³ (10%). Regionálne boli najviac poškodené okresy Brezno (473 tis. m³), Rožňava (454 tis. m³), Poprad (352 tis. m³), Liptovský Mikuláš (351 tis. m³) a Čadca (349 tis. m³).

V roku 2017 pokračoval rast kalamity biotických škodcov, na ktorom sa až z 87% podielal lykožrút smrekový na drevine smrek. Tento nárast súvisí s výskytom živelných udalostí (následok klimatických extrémov) ako bola napr. Vetrová kalamita Žofia z 15. 5. 2014 nasledovaná suchom v roku 2015, ale aj s nedostatočne vykonanou hygienou porastov. „Včasné“ a „dôsledné“ spracovanie náhodnej ťažby je základným nástrojom zabezpečenia hygieny porastov. Bez toho, aby boli porasty vyčistené od hmoty vhodnej pre vývoj sekundárnych škodlivých činiteľov, k zlepšeniu zdravotného

stavu najmä smrekových porastov na Slovensku v priebehu najbližších 3–5 rokov nenastane. Následné opatrenia ochrany lesa sú bez hygieny nedostatočne účinné.

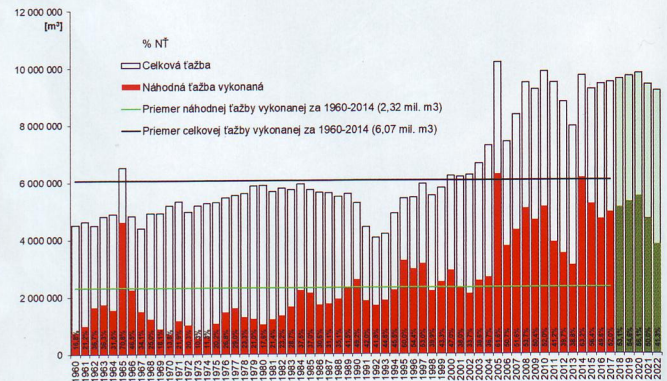
Podkôrny a drevokazný hmyz

Situácia s podkôrnym hmyzom sa v roku 2017 opäť zhoršila. Ide najmä o zvýšenie škôd spôsobených lykožrútom smrekovým, ale aj inými druhmi na smreku. Ďalej sú to podkôrníkovité na borovici a jedli, ktorých početnosť taktiež stúpa.

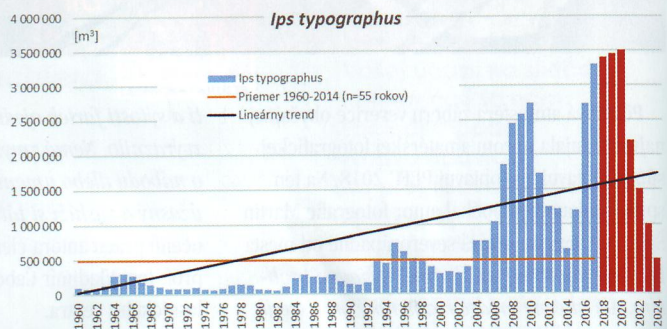
V roku 2017 sa spracovalo 3,6 mil. m³ drevenej hmoty poškodenej podkôrnym a drevokazným hmyzom. Najohrozenejšie regióny sú v Nízkych Tatrách, na Gemeri, vo Vysokých Tatrách, na Orave, Kysuciach a Spiši. Regionálne išlo najmä o okresy Brezno (441 tis. m³), Rožňava (389 tis. m³), Poprad (297 tis. m³), Liptovský Mikuláš (274 tis. m³) a Tvrdošín (250 tis. m³). V roku 2018 predpokladáme nárast kalamity podkôrneho hmyzu až do výšky 3,7 mil. m³.

Lykožrút smrekový

Aj v roku 2017 patril lykožrút smrekový k najvýznamnejším škodlivým činiteľom. Spracovalo sa až 3,2 mil. m³ drevenej hmoty napadnutej lykožrútom smrekovým, čo je 18% nárast oproti roku 2016! Ide o sekundárneho škodlivého činiteľa, ktorý je pôvodný pre územie strednej Európy a proti ktorému sú spracované podrobné metódy ochrany pred jeho šírením a škodlivým pôsobením. Nedarí sa však tieto metódy aplikovať celoplošne v praxi. Preto predpokladáme pokračovanie rastu objemu dreva napadnutého lykožrútom smrekovým nielen

Obrázok 1. Vývoj celkovej a náhodnej vykonanej ťažby.

Obrázok 2. Vývoj vykonanej náhodnej ťažby poškodenej lykožrútom smrekovým.

v roku 2018, ale aj v nasledujúcich rokoch s kulmináciou približne okolo roku 2020.

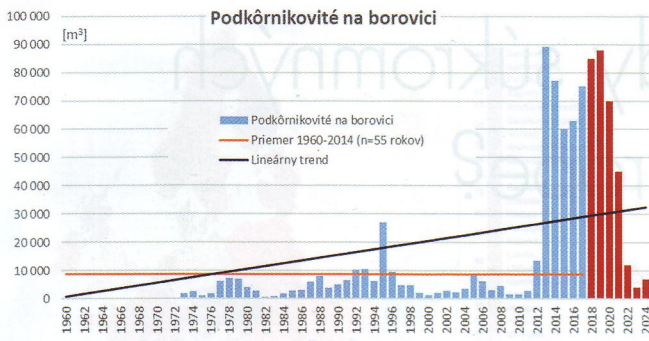
Podkôrníkovité na borovici

Hynutie borovíc na Záhorí sa prejavilo vysokými náhodnými ťažbami. Spracovalo sa až 75 tis. m³ kalamitnej hmoty, čo je o 13 tis. m³ viac ako v roku 2016. Táto zvýšená kalamita v boroviciach začala ešte v roku 2012. Príčinou premnožovania podkôrneho hmyzu v boroviciach je okrem vetrovej kalamity z roku 2010, zamokrenia stanovišť z roku 2010, aj sucho z roku 2015

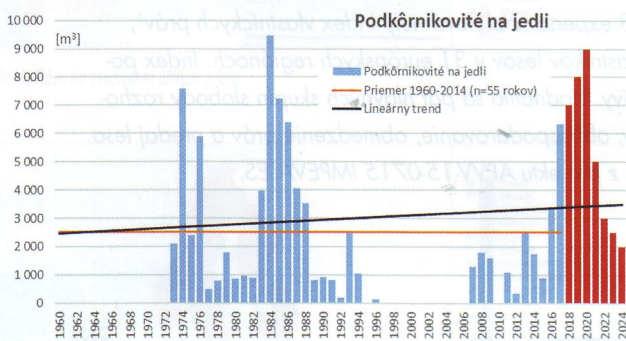
a hlavne nedostatočná hygiena porastov. K neúmyselnému podporovaniu rozvoja podkôrneho hmyzu v boroviciach patrí uskladnenie hromád biomasy určených na zoštiepkovanie, alebo vyťaženej drevenej hmoty určenej na odvoz odberateľom dlhšiu dobu priamo v lese resp. na jeho okraji.

Lykožrúty na jedli

V roku 2017 bola spracovaná kalamita podkôrneho hmyzu na jedli vo výške 6 tis. m³. Ide o nárast o 3 tis. m³. Dlhodobý priemer je na úrovni 2,5 tis. m³. Zvyčajne ide

Obrázok 3. Vývoj vykonanej náhodnej ťažby poškodenej podkôrným hmyzom na boroviciach.

Obrázok 4. Vývoj vykonanej náhodnej ťažby poškodenej podkôrným hmyzom na jedli.

o rozptýlenú kalamitnú hmotu, avšak takýchto stromov je stále viac. Toto hynutie môže byť následkom sucha v roku 2015.

■ Návrh opatrení ochrany lesa v ihličnatých porastoch

V prvom rade LOS upozorňuje na dodržiavanie všetkých legislatívnych predpisov, v ktorých sú uvedené povinnosti obhospodarovateľa lesa na úseku ochrany lesa a to:

- Zákon č. 326/2005 Z. z. o lesoch (najmä § 28),
- Vyhláška č. 453/2006 Z. z. o hospodárskej úprave lesov a o ochrane lesa (najmä § 43),
- STN 48 2711 Ochrana lesa proti hlavným druhom podkôrneho hmyzu na smreku.

Nižšie sú uvedené podrobné odporúčania LOS, ktoré platia v ihličnatých porastoch celoročne.

Náhodná ťažba – vyhľadávanie, vyznačovanie, evidencia a asanácia

Vo všetkých smrekových, borovicových, jedľových a iných ihličnatých porastoch starších ako 40 rokov priebežne vyhľadávať a vyznačovať náhodnú ťažbu. Postupovať

ďalej podľa vyhlášky č. 297/2011 Z. z. o lesnej hospodárskej evidencii.

Spracovať resp. asanovať vyznačenú náhodnú ťažbu zistenú:

- v období 16.3.–30.9. do 2 týždňov od zistenia
- v období 1.10.–15.3. do 15.3.

Ku koncu každého mesiaca aktualizovať stav náhodnej ťažby v súlade s vyhláškou o LHE.

Úmyselná ťažba – spracovanie stromov, kmeňov, výrezov a zvyškov po ťažbe

Spílené stromy, kmene, výrezy na odvozných miestach, zvyšky po ťažbe – ak sú ponechané v porastoch alebo sú vyvezené na okraj porastov, potom pristupovať ku nim ako ku klasickým lapákom, t.j. ako k atraktívnej hmote vhodnej pre nalenie podkôrným hmyzom!

Spílené stromy odvetviť.

Kmene resp. výrezy, ak sú bez ďalšej asanácie, odviezť z porastu do 2 týždňov a to do vzdialenosti 5 km a viac od najbližšieho smrekového, borovicového, jedľového alebo iného ihličnatého porastu.

Ak je napr. spracovateľ dreva v menšej vzdialenosti ako 5 km, potom drevná hmota musí prísť

na sklady takéhoto spracovateľa po asanovaní!

V poraste po ťažbe musia byť zvyšky po ťažbe (napr. haluzina, odrezky, prípadne korene) uhádzané na hromady a tie asanované.

Asanácia

1. Asanácia ležiacich stromov, kmeňov, výrezov na odvoznom mieste alebo klasických lapákov

- Mechanická – najúčinnnejší spôsob asanácie, ktorý zaručuje 100 % účinnosť, môže sa vykonávať odkôrnovaním, štiepkovaním alebo pálením
- Chemická – celopovrchový postrek jednotlivých kmeňov povolenými insekticídmi uverejnenými v Zozname autorizovaných prípravkov na ochranu rastlín a prípravkov na ochranu rastlín povolených na paralelný obchod, vykonáva sa najneskôr v štádiu kukiel. Chemická asanácia hromád haluziny je málo účinná, preto haluzinu odporúčame asanovať mechanicky – štiepkovaním, alebo pálením. Ak je možné, drevo na skladoch môže byť prikryté sieťami impregnovanými insekticídnym prípravkom.

2. Asanácia zvyškov po ťažbe

Ťažbové zvyšky z plochy po náhodnej alebo úmyselnej ťažbe vyzbierať a uložiť na hromady.

Hromady zoštiepkovať alebo spáliť do 2 týždňov od ich vytvorenia, keďže fungujú ako klasické lapáky!

Chemický postrek takýchto hromád je málo účinný a neodporúčame ho realizovať v časocho kalamitného premmnoženia podkôrných druhov hmyzu v ihličnatých porastoch.

Feromónové lapače

Sú účinné za predpokladu, že je porast vyčistený od napadnutej hmoty. V prípade ich inštalácie v poraste s ponechanou napadnutou hmotou odchytia len malé percento z prítomnej populácie podkôrneho hmyzu a tým strácajú svoj zmysel použitia.

Podkôrníkoví pozorovatelia

Odporúčame zaviesť funkciu podkôrníkových pozorovateľov, kto-

rí budú vyhľadávať aktívne chrobačiare, monitorovať ohniská premmnoženia lykožrútov, viesť starostlivosť o funkčnosť feromónových lapačov a lapákov. Včasný vyhľadanie a spracovanie napadnutej hmoty pred vyletením podkôrných škodcov je kľúčové opatrenie ochrany lesa.

■ Záver

Najvýznamnejším škodlivým činiteľom v roku 2017 bol lykožrút smrekový, ktorý sa už 14 po sebe idúcich rokov vyskytuje nad dlhodobým priemerom a je veľmi pravdepodobné, že objem spracovanej drevnej hmoty ním poškodenej v roku 2018 bude na vyššej úrovni ako v roku 2017. Na tento stav vplyvajú mnohé činitele napr. klimatické zmeny, rozširovanie rôznych chránených území s obmedzením realizácie opatrení ochrany lesa, ale aj nedostatočne realizované opatrenia ochrany lesa zo strany obhospodarovateľa lesa. Nedostatočná hygiena porastov môže ovplyvniť výskyt škodlivých činiteľov aj v iných lesných spoločenstvách napr. v bučinách a borinách. Je nevyhnutné pristúpiť k aktívnej ochrane lesných ekosystémov tak, aby sa neznehodnocoval jeden zo základných obnoviteľných prírodných zdrojov Slovenska.

Práca vznikla aj vďaka finančnej podpore projektom: APVV-0707-12, APVV-14-0567, APVV-15-0348, APVV-15-0531, APVV-16-0031, VIPLES II, CEBIMOL a CEALE ako aj realizáciou projektu „Využitie biopreparátu Repelak na báze ekologicky účinných prírodných látok proti poškodzovaniu lesných drevín zverou“, ITMS kód: 26220220025, na základe podpory operačného programu Výskum a vývoj financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja.

Andrej Kunca, Juraj Galko,
Andrej Gubka, Bobdan Konôpka,
Michal Lalik, Roman Leontovč,
Valéria Longauerová,
Miriam Maľová, Christó Nikolov,
Slavomír Rell, Jozef Vakula,
Milan Zúbrik
Lesnícka ochránárska služba
Banská Štiavnica